

Međunarodni sud za krivično gonjenje
osoba odgovornih za teška kršenja
međunarodnog humanitarnog prava
počinjena na teritoriji bivše
Jugoslavije od 1991. godine

Predmet br. IT-94-1-T

Datum: 14. jul 1997.

Original: engleski

PRED PRETRESNIM VIJEĆEM

U sastavu: predsjedavajući sudija Gabrielle Kirk McDonald
sudija Ninian Stephen
sudija Lal Chand Vohrah

Sekretar: gđa Dorothee de Sampayo Garrido-Nijgh

Presuda od: 14. jula 1997.

TUŽILAC

protiv

DUŠKA TADIĆA zvanog DULE

PRESUDA O KAZNI

Tužilaštvo:

**g. Grant Niemann
g. William Fenrick**

**gđa Brenda Hollis
g. Michael Keegan**

g. Alan Tieger

Odbrana optuženog:

**g. Michail Wladimiroff*
g. Alphons Orié***

**g. Steven Kay*
gđa Sylvia de Bertodano***

**g. Milan Vujin
g. Nikola Kostić
gđa Jelena Lopičić
g. John Livingston**

Povučeni sa položaja zastupnika odbrane 1. odnosno 23. aprila 1997.

I. UVOD

A. Mišljenje i Presuda od 7. maja 1997.

1. Dana 7. maja 1997. II Pretresno vijeće Međunarodnog suda za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. ("Međunarodni sud") po podignutoj optužnici i održanom suđenju Dušku Tadiću, državljaninu bivše Jugoslavije, srpske nacionalnosti, koji je u vrijeme kad su se desili zločini iz Optužnice bio nastanjen u Bosni i Hercegovini, donijelo je svoje Mišljenje i Presudu (Tužilac protiv Duška Tadića zvanog Dule, predmet br. IT-94-1-T, II Pretresno vijeće, 7. maja 1997.) ("Mišljenje i Presuda").

2. U svom Mišljenju i Presudi, Pretresno vijeće je Duška Tadića proglasilo krivim za zločine protiv čovječnosti po članu 5 Statuta Međunarodnog suda ("Statut"), odnosno za progon naveden u tački 1 Optužnice i nečovječna djela navedena u tačkama 11, 14, 17, 23 i 34, te za kršenja ratnog prava i običaja ratovanja po članu 3 Statuta, odnosno za okrutno postupanje prema civilima, što je u suprotnosti sa zajedničkim članom 3 Ženevskih konvencija od 12. avgusta 1949. ("zajednički član 3"), navedeno u tačkama 10, 13, 16, 22 i 33. U te se zločine ubrajaju ubistva, premlaćivanja i prisilno preseljavanje Štatanovništva^Ć koje je Duško Tadić počinio kao glavni izvršilac ili kao saizvršilac, te njegovo učestvovanje u napadu na Kozarac u opštini Prijedor, u sjeverozapadnoj Bosni i Hercegovini.

B. Rasprava koja je prethodila izricanju kazne

3. U skladu sa pravilom 100 Pravilnika o postupku i dokazima ("Pravilnik"), 30. juna, te 1, 2, 3. i 4. jula 1997, Pretresno vijeće je održalo raspravu koja je prethodila izricanju kazne, na kojoj su Tužilaštvo i odbrana ponudili neke svoje dokaze, a odbrana je pozvala više svjedoka, među ostalim i dr. Norberta Nedopila, sudskog psihijatra iz Minhena koji je 1994. godine pregledao Duška Tadića. Duško Tadić je na raspravi koja je prethodila izricanju kazne takođe dao izjavu koju je Pretresno vijeće razmotrilo.

4. Obje strane su dostavile i pismene podneske. Tužilaštvo je posebno dostavilo i nekoliko "izjava o šteti nanesejoj žrtvama" u kojima se detaljno iznose fizičke i psihičke povrede nastale kao rezultat krivičnih djela koje je počinio Duško Tadić. Te izjave sadrže i dokaze - koje je odbrana nastojala opovrći - o materijalnim gubicima nanesenim žrtvama, kao i dokaze o drugim oblicima štete pretrpljenim u toku sukoba.

Pretno vijeće je pazilo da se šteta koja je proistekla direktno iz postupaka Duška Tadića razmatra izolovano, dok su drugi oblici materijalne i nematerijalne štete koju su pretrpjele žrtve tokom sukoba u cjelini razmatrani samo u svjetlu uloge koju je Duško Tadić imao u tom sukobu. Pretno vijeće pri tom nije razmatralo navedenu visinu materijalne štete, ali je uzelo u obzir činjenicu da je ista prouzrokovana.

5. Na raspravi koja je prethodila izricanju kazne, strane su takođe iznijele usmene argumente u vezi s odmjeraivanjem kazne Dušku Tadiću. Tužilaštvo je preporučilo izricanje kazne doživotnog zatvora, dok je odbrana tvrdila da kazna zatvora ne bi smjela biti veća od petnaest godina. Pretno vijeće je razmotrilo oba ta prijedloga.

II. SMJERNICE ZA ODMJERAVANJE KAZNE

6. Statut i Pravilnik predviđaju sljedeće u pogledu kazni koje se mogu izreći osobama koje je Pretresno vijeće osudilo; član 24 Statuta:

Član 24 Kazne

1. Kazna koju izrekne Pretresno vijeće biće ograničena na kaznu zatvora. Prilikom određivanja kazne, pretresna vijeća će uzeti u obzir opštu praksu određivanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije.
2. Pri utvrđivanju kazne, pretresna vijeća trebaju uzeti u obzir faktore kao što su težina krivičnog djela i lične prilike osuđene osobe.
3. Pored kazne zatvora, pretresna vijeća mogu narediti da se zakonitim vlasnicima povrati sva imovina i prihodi stečeni krivičnim radnjama, uključujući prinudu.

Pravilo 101:

Pravilo 101 Kazne

- (A) Optuženoj osobi koja je proglašena krivom može se izreći kazna zatvora, uključujući i doživotnu kaznu.
- (B) Pri određivanju kazne, Pretresno vijeće će uzeti u obzir faktore navedene u članu 24(2) Statuta, kao i sljedeće faktore:
  - (i) otežavajuće okolnosti;
  - (ii) olakšavajuće okolnosti, uključujući i bitnu saradnju optuženika sa tužiocem prije ili nakon donošenja presude;
  - (iii) opštu praksu izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije;
  - (iv) vrijeme koje je optuženik već odslužio kao kaznu koju mu je izrekao sud pojedine zemlje za isto djelo za koje mu se sada sudi, u skladu sa članom 10(3) Statuta.
- (C) Pretresno vijeće će odrediti da li će optuženik više izrečenih kazni služiti jednu za drugom ili istovremeno.
- (D) Kazna će se objaviti javno i u prisustvu optuženog, osim ako potpravilo 102 (B) ne predviđa drugačije.

(E) Osuđeniku će se u kaznu uračunati vrijeme koje je eventualno proveo u pritvoru u očekivanju predaje Međunarodnom sudu ili okončanja prvostepenog ili žalbenog postupka.

7. Što se tiče upućivanja na “opštu praksu određivanja zatvorske kazne na sudovima bivše Jugoslavije” koju pominju član 24 Statuta i pravilo 101 Pravilnika, Pretresno vijeće je razmotrilo zakonske odredbe koje se tiču izricanja kazni u bivšoj Jugoslaviji, kao i sudsku praksu te zemlje. Tokom čitavog predmetnog vremena, smrtna kazna je postojala prema Krivičnom zakonu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (Krivični zakon SFRJ), iako je u nekim bivšim jugoslavenskim republikama ukinuta ustavnim izmjenama i dopunama, što nije bio slučaj u Bosni i Hercegovini. Zatvorska kazna se kao oblik kažnjavanja ograničavala na trajanje od petnaest godina, a u slučajevima za koje je smrtna kazna propisana kao alternativa zatvorskoj, na trajanje od dvadeset godina.

8. Zakonske odredbe bivše Jugoslavije koje se ovdje mogu na najdirektniji način primjeniti sadržane su u Glavi XVI Krivičnog zakona SFRJ koja nosi naslov “Krivična djela protiv mira i međunarodnog prava”. Član 142 tog zakona navodi niz krivičnih djela, uključujući ubistvo, mučenje ili nečovječno postupanje prema civilnom stanovništvu, nanošenje velike patnje ili teške ozljede tjelesnog integriteta ili zdravlja, protuzakonito prinudno raseljavanje stanovništva, primjenu mjera zastrašivanja i terora, protuzakonito odvođenje u koncentracione logore i druga protuzakonita zatvaranja. Za sve te zločine predviđena je kazna strogog zatvora “najmanje pet godina ili smrtna kazna”. Tim se članom u bivšoj Jugoslaviji omogućuje stupanje na snagu odredbi Ženevske konvencije o zaštiti civilnog stanovništva u vrijeme rata od 12. avgusta 1949. i njenih Protokola, koje su na osnovu člana 2 Statuta inkorporirane u nadležnost Međunarodnog suda. Duško Tadić nije osuđen ni za jednu tačku Optužnice prema tom članu Statuta budući da je Pretresno vijeće u većini, s izuzetkom predsjedavajućeg sudije, utvrdilo da žrtve nisu bile zaštićene osobe u smislu odredbi Ženevskih konvencija. Ipak, krivična djela za koja je osuđen prema članu 3 Statuta, odnosno zajedničkom članu 3 koji u navedenim Konvencijama predstavlja proširenje fundamentalnih odredbi koje se odnose na režim teških povreda na oružane sukobe koji nisu međunarodnog karaktera, vrlo su, uopšteno gledajući, slična onima koje pokriva član 142 Krivičnog zakona SFRJ. Čini se da u Krivičnom zakonu SFRJ nema odredbi koje bi se odnosile konkretno na zločine protiv čovječnosti koji se navode u članu 5 Statuta Međunarodnog suda. Međutim, genocid, sam po sebi oblik zločina protiv čovječnosti, predviđen je članom 141 Krivičnog zakona SFRJ koji propisuje i sličan raspon kazni. Stajalište Pretresnog

vijeća je da ovaj zakon bivše Jugoslavije za svako od krivičnih djela za koja je Duško Tadić osuđen propisuje kaznu u rasponu od pet godina zatvora do smrtne kazne. U obzir je takođe uzeta praksa utvrđivanja kazni na sudovima u bivšoj Jugoslaviji u skladu sa navedenim i drugim relevantnim zakonskim odredbama.

9. Sudska praksa u bivšoj Jugoslaviji ne daje izvore na koje bi se Pretresno vijeće moglo osloniti prilikom odmjerenja kazne za osuđenika. Pretresno vijeće je stoga poseglo za samom praksom utvrđivanja kazni na sudovima bivše Jugoslavije, osim u slučajevima kada Statut, međunarodno pravo ili neke specifične okolnosti, uključujući posebni karakter i svrhu Međunarodnog suda, nalažu drugačije. Član 24(1) Statuta ograničava Međunarodni sud na izricanje kazni zatvora ili konfiskaciju protupravno stečene imovine. Stoga za zločine za koje bi se na sudovima bivše Jugoslavije dobila smrtna kazna Međunarodni sud može izreći samo kaznu zatvora, s tim da kao najveću kaznu Međunarodni sud može izreći kaznu doživotnog zatvora, što je konzistentno sa praksom u državama koje su ukinule smrtnu kaznu i opredjeljenjem onih država koje postepeno ukidaju smrtnu kaznu u skladu sa Drugim neobavezujućim protokolom uz Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (Second Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights), koji ima za cilj ukidanje smrtne kazne (G.A. res. 44/128, aneks, 44 U.N. GAOR Supp. (br. 49) pod 207 U.N. Doc. A/44/49 (1989), stupio na snagu 11. jula 1991). To je način na koji i zemlje članice Savjeta bezbjednosti (vidi izjavu gđe Madeleine Albright u Savjetu bezbjednosti, Provizorni zapisnik sa 3217. sastanka (Provisional Verbatim Record of the Three Thousand Two Hundred and Seventeenth Meeting), 25. maj 1993, U.N. Doc. S/PV. 3217, str. 17) i pravilo 101(A) Pravidnika shvaćaju Statut. Stoga nema kršenja principa *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*. U obzir je, dakle, uzeta sudska praksa kažnjavanja u bivšoj Jugoslaviji u vrijeme kad su počinjena krivična djela za koja je Duško Tadić proglašen krivim, praksa koja je na snazi od 25. maja 1993, dana usvajanja Statuta od strane Savjeta bezbjednosti, kao i promjene u navedenim praksama kažnjavanja koje bi zahtijevale izricanje blaže kazne u skladu sa međunarodno priznatim standardima ljudskih prava, te efekat Statuta i međunarodnog prava opšte uzevši.

10. Kad je riječ o praksi kažnjavanja na sudovima bivše Jugoslavije, u članu 41(1) Krivičnog zakona SFRJ navode se razni faktori koji se imaju uzeti u obzir prilikom utvrđivanja kazne:

Sud će učiniocu krivičnog djela odmjeriti kaznu u granicama koje su zakonom propisane za to djelo, imajući na umu svrhu kažnjavanja i uzimajući u obzir sve okolnosti koje utiču da kazna bude manja ili veća, a naročito: stepen krivične odgovornosti, pobude iz kojih je djelo učinjeno, jačina ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra, okolnosti pod kojima je djelo učinjeno, raniji život učinioca, njegove lične prilike i njegovo držanje poslije učinjenog krivičnog djela, kao i druge okolnosti koje se odnose na ličnost učinioca.

U članovima 42 i 43 takođe se navode i ograničavaju slučajevi u kojima se može primjeniti posebno ublažavanje kazne. Osim Krivičnog zakona SFRJ, Pretresno vijeće

mora, u skladu sa članom 24(2) Statuta, takođe uzeti u obzir “faktore kao što su težina krivičnog djela i lične prilike osuđene osobe”. Stoga je Pretresno vijeće prilikom odmjeravanja kazne Dušku Tadiću uzelo u obzir gorenavedene odredbe Krivičnog zakona SFRJ, zajedno s olakšavajućim i otežavajućim okolnostima koje razmatraju sudovi širom svijeta i koje su se Vijeću učinile odgovarajućim, te lične prilike Duška Tadića. Pretresno vijeće je takođe razmotrilo kazne koje su za zločine protiv čovječnosti izrekli međunarodni i domaći vojni tribunali, kao i one izrečene prema nacionalnim zakonima. Sve se to odražava u utvrđenim kaznama. Pretresno vijeće će sada razmotriti tačku po tačku Optužnice za koju je Duško Tadić proglašen krivim.

III. OKOLNOSTI KOJE UTIČU NA ODMJERAVANJE KAZNE ZA POJEDINE ZLOČINE

A. Paragraf 6 Optužnice: tačke 10 i 11

11. Pretresno vijeće proglasilo je Duška Tadića krivim prema tačkama 10 ('okrutno postupanje') i 11 ('nečovječno postupanje') zbog njegovog učestvovanja u premlaćivanju i drugim oblicima nasilja prema **Emiru Beganoviću, Senadu Muslimoviću, Emiru Karabašiću, Jasminu Hrniću, Enveru Aliću i Fikretu Harambašiću** u prizemlju hangara u logoru Omarska 18. juna 1992. Svaka od TIH žrtava biće posebno pomenuta.

1. Premlaćivanje Emira Beganovića

(a) Okolnosti krivičnog djela

12. Prvi dio dokaza izvedenih na suđenju u vezi ovog paragrafa odnosi se na premlaćivanje Emira Beganovića. Prema izloženom dokaznom materijalu:

Nakon što su Srbi preuzeli vlast u Prijedoru, [Emir Beganović] bio je uhapšen i odveden u zatvorenički logor Omarska gdje je, nakon što je desetak dana proveo napolju na "pisti" i dva dana u "bijeloj kući", smješten u jednu prostoriju u hangaru. Pored, kako je opisao, rutinskog premlaćivanja i zlostavljanja, on je tri puta posebno bio premlaćen. Treće od tih premlaćivanja se navodi u paragrafu 6 Optužnice. Emir Beganović je prozvan iz prostorije na spratu u zgradi hangara, natjeran da siđe u prizemlje hangara, pri čemu su ga usput tukli, a zatim ga je tamo, gotovo pola sata, rukama i nogama tukla grupa vojnika naoružana metalnim šipkama i metalnim kablovima. Zatim je nekoliko minuta bio naglavačke obješen za viseći kolosjek dok mu noge nisu skliznule, te je pao na pod. Zatim je ponovo premlaćen, nakon čega mu je rečeno da se vrati u svoju sobu, gdje se onesvijestio. Usljed ovog i prethodnih premlaćivanja, Emir Beganović je pretrpio frakture lubanje, povredu ruke koju više ne može koristiti, oštećenje kičme, te povredu jedne noge i bubrega.

Mišljenje i Presuda, paragraf 200.

13. Nadalje, prema iznesenom dokaznom materijalu:

Svjedok je već bio teško povrijeđen kada su ga prozvali, a između ostalih povreda imao je i povredu glave koja je bila provizorno zavijena; međutim, insistirao je na tome da je bio sasvim sposoban da jasno prepozna optuženog.

Mišljenje i Presuda, paragraf 207.

Imajući u vidu stanje žrtve u vrijeme premlaćivanja koje je bilo očito grupi muškaraca koji su ga tukli, premlaćivanje je moglo nanijeti samo tešku bol i patnju. Premlaćivanja žrtve u prizemlju zgrade hangara 18. juna 1992. bila su posebno žestoka i morala su u znatnoj mjeri doprinijeti ozbiljnim trajnim ozljedama koje žrtva sada ima.

(b) Uloga Duška Tadića

14. Prema svjedočenju žrtve prihvaćenom na suđenju:

... prozvao ga je čovjek koga je znao kao Dragana, koji ga je ranije bio pretukao i koji je ponovo počeo da ga tuče vodeći ga u prizemlje hangara, gdje je čekala grupa muškaraca u raznovrsnim vojnim uniformama. Oni su počeli da ga tuku i šutiraju, a on je prepoznao optuženog kao jednog iz grupe koji je aktivno učestvovao u udaranju. Beganović je bio siguran da je prepoznao optuženog, koga je poznavao od ranije, mada nisu bili prijatelji.

Mišljenje i Presuda, paragraf 207.

Očito je, dakle, da je Duško Tadić bio aktivni i voljni učesnik zločina.

2. Premlaćivanje Senada Muslimovića

(a) Okolnosti krivičnog djela

15. Drugio dio dokaza izvedenih u vezi s ovim paragrafom Optužnice odnosio se na premlaćivanje Senada Muslimovića. Prema iznesenom dokaznom materijalu:

[Senada Muslimovića] su već mnogo puta bili tukli, a istog dana kada su se desili ovi drugi incidenti prozvan je iz svoje sobe u hangaru, udaran dok je silazio niz stepenice u prizemlje hangara, gdje ga je dočekala grupa koja ga je surovo premlatila, vezala za ogromnu gumu veću od njega i tamo ga udarala rukama i nogama dok se nije onesvijestio. Kada se osvijestio, bio je na koljenima, a jedan muškarac mu je držao nož prislonjen na grlo i prijetio da će ga zaklati, ali mu je rečeno "da ga ostavi za kraj". Taj muškarac je zatim krenuo kao da će mu odsjeći uho, ali ga je umjesto toga dva puta nožem ubo u rame. Zatim je ponovo udaran dok se nije onesvijestio, a kada se osvijestio, našao se kako visi naglavačke sa krova hangara, i u tom položaju je ponovo udaran i šutiran dok se nije onesvijestio. Kada se ponovo povratio, ležao je na podu, te je ponovo udaran, ponovo gubio svijest,

ponovo se povratio, a ovaj put se našao u kanalu na podu hangara. Izvađen je iz kanala, te mu je dozvoljeno da se vrati u svoju sobu u hangaru. Imao je ubode od noža u desnom ramenu, posjekotine od noža po rukama i nogama, modrice, bolove u glavi i slomljenu vilicu.

Mišljenje i Presuda, paragraf 201.

(b) Uloga Duška Tadića

16. Prema zaključcima sa suđenja, Pretresno vijeće uvjeralo se van svake razumne sumnje

da je optuženi bio jedan u grupi muškaraca koji su teško pretukli Emira Beganovića, kao i Senada Muslimovića. Vijeće prihvata njihove iskaze o tome da ih je ta grupa surovo tukla i šutirala u prizemlju hangara, kao i njihovu identifikaciju optuženog, koji je aktivno učestvovao u tom šutiranju i premlaćivanju i, u slučaju Senada Muslimovića, da mu je optuženi prijetio nožem i da ga je ubo.

Mišljenje i Presuda, paragraf 235.

Ovdje je od važnosti zastrašivanje žrtve, žestina fizičkog napada koja je bila tolika da je žrtva pala u nesvijest, ponavljanje premlaćivanja i sadistički način na koji ih je ova grupa vršila. Od posebne je važnosti to da je Duško Tadić upotrebio smrtonosno oružje da bi Senadu Muslimoviću nanio teške ozljede i patnju.

3. Premlaćivanje Emira Karabašića, Jasmina Hrnića i Envera Alića

(a) Okolnosti krivičnog djela

i. Emir Karabašić

17. Treći dio dokaza izvedenih na suđenju u vezi s ovim paragrafom Optužnice odnosi se na premlaćivanje trojice zatočenika u zgradi hangara u logoru Omarska: Emira Karabašića, Jasmina Hrnića i Envera Alića. Što se tiče Emira Karabašića:

Mnogi od bivših zatvorenika dali su iskaze o prozivanju ove trojice muškaraca i o zvucima udaraca i bolnim jaucima koji su se nakon toga čuli iz otvorenog dijela hangara. Emira Karabašića je tamo vidio Mehmed Alić, koji je svjedočio da ga je vidio kako sjedi na stolu i krvari nakon što je isječen noževima i kako ga polijevaju vodom. Malo kasnije, svjedok H je vidio Karabašićevo tijelo na podu hangara.

Mišljenje i Presuda, paragraf 203.

Prema iskazima svjedoka, to je bio posljednji put da je Emir Karabašić viđen živ. On je već bio teško pretučen prije ovog događaja i tijelo mu je bilo prekriveno modricama i prije nego što je započeo ovaj napad na njega. Mišljenje i Presuda, paragraf 202.

ii. Jasmin Hrnić

18. U vezi sa Jasminom Hrnićem, prema svjedočenju Senada Muslimovića koje je Pretresno vijeće prihvatilo:

Kasnije, za vrijeme žestokog napada na njega koji smo ranije opisali i koji se odigrao isto poslijepodne kad i napadi o kojima se govori u ovom paragrafu Optužnice, svjedok je, dok je bio na podu hangara, čuo kako osoba koju nije mogao vidjeti, oslovljava jednog zatvorenika sa Jasko i kako ga pita šta je radio u Benkovcu. Na to je zatvorenik odgovorio: “Ne znam, nisam ništa učinio, Dule, kunem ti se, ne znam ništa”. Svjedok je zatim vidio kako optuženi istog zatvorenika reže nožem “kao na šnite” i kako po zatvoreniku posipaju crnu tekućinu, vjerovatno ulje. Svjedok se u tom trenutku onesvijestio.

Mišljenje i Presuda, paragraf 225.

Ne samo da je Jasko bio nadimak zatvorenika Jasmina Hrnića, koga je Duško Tadić dobro poznao, nego je poslije napada na Kozarac Jasmin Hrnić uhvaćen u brdima kod Benkovca. Duško Tadić bio je poznat kao 'Dule' svojim prijateljima i porodici. Nakon ovog napada na Jasmina Hrnića, dok je on ležao na podu, jedan od stražara je, prema iznesenim dokazima:

... stavio nogu na vrat Jasmina Hrnića, vrtio mu glavu s jedne strane na drugu, naredio G i svjedoku H da uhvate po jednu nogu i vuku nepomično tijelo Jasmina Hrnića po hangaru. To su morali da ponavljaju više puta, s tim što su između toga morali da rade sklekove.

Mišljenje i Presuda, paragraf 205.

Prema dokaznom materijalu, to je bio posljednji put da je Jasmin Hrnić viđen živ. On je i prije ovog događaja bio više puta žestoko pretučen. Mišljenje i Presuda, paragraf 202.

iii. Enver Alić

19. Što se tiče Envera Alića, nema očevidaca samog zlostavljanja žrtve. Međutim, kao i ostali, i on je bio prozvan u prizemlje hangara i Pretresno vijeće je prihvatilo da ga je pretukla grupa muškaraca koji su bili tamo, te da je posljednji puta viđen živ kako leži na podu hangara pored tijela Jasmina Hrnića. Mišljenje i Presuda, paragraf 205. Kao i druge dvije žrtve, i Envera Alića su prije ovog događaja puno tukli. Mišljenje i Presuda, paragraf 202.

(b) Uloga Duška Tadića

20. Pretresno vijeće utvrdilo je van svake razumne sumnje da je Duško Tadić bio prisutan u prizemlju hangara kad su tri žrtve - Emir Karabašić, Jasmin Hrnić i Enver Alić prozvani i napadnuti, da je Duško Tadić učestvovao u premlaćivanju Jasmina Hrnića i da ga je napao nožem na podu hangara i nanio mu tešku posjekotinu, te da je Duško Tadić učestvovao u napadu na i premlaćivanju Emira Karabašića. Mišljenje i Presuda, paragraf 236. Ovdje su od važnosti broj žrtava, činjenica da je ova grupa muškaraca svaku od žrtava žestoko pretukla, i ponovo upotreba smrtonosnog oružja od strane Duška Tadića kako bi jednom od zatočenika nanio tešku povredu i veliku patnju.

4. Premlaćivanje Fikreta Harambašića

(a) Okolnosti krivičnog djela

21. Četvrti i posljednji dio dokaza u vezi s ovim paragrafom Optužnice odnosi se na jedno od najtežih krivičnih djela u kojima je učestvovao Duško Tadić - napad na Fikreta Harambašića koji se odigrao nedugo nakon napada na tri gore navedene žrtve. Prema iskazu svjedoka H prihvaćenom na suđenju:

Nakon što su G i svjedok H bili prisiljeni da vuku tijelo Jasmina Hrnića po hangaru, naređeno im je da uskoče u kanal, a zatim je Fikret Harambašić, go i krvav od udaraca, bio prisiljen da uskoči u kanal sa

njima. Svjedoku H je naređeno da mu liže golu stražnjicu, a G da mu sisa penis i zatim da mu odgrize testise. Za to vrijeme, grupa muškaraca u uniformama stajala je oko kanala posmatrajući i vičući da jače grize. Sva trojica su zatim morala da izađu iz kanala, a svjedoku H je zapriječeno da će mu nožem iskopati oba oka ukoliko ne bude držao Harambašićeva usta zatvorena kako ovaj ne bi vrištao. G je zatim natjeran da legne između Harambašićevih golih nogu i da ga, dok se ovaj otimao, udara po genitalijama i odgrize ih. G je zatim odgrizao jedan od Harambašićevih testisa i ispljunuo ga, te mu je rečeno da može da ode. Svjedoku H je naređeno da odvuče Fikreta Harambašića do obližnjeg stola, gdje je zatim stajao pored njega, a onda mu je naređeno da se vrati u svoju sobu, što je i učinio.

Mišljenje i Presuda, paragraf 206.

Prema iznesenim dokazima, to je bilo posljednji puta da je Fikret Harambašić viđen živ.

(b) Uloga Duška Tadića

22. Pretresno vijeće utvrdilo je van svake sumnje da je Duško Tadić bio prisutan u hangaru u vrijeme napada na i seksualnog sakaćenja Fikreta Harambašića, te da je svojim prisustvom pomagao i ohrabrivao grupu muškaraca koji su aktivno učestvovali u napadu. Mišljenje i Presuda, paragrafi 237, 726, 730. Ovdje je od posebne važnosti okrutnost i poniženje nanoseno žrtvi i drugim zatočenicima koji su u to bili uključeni.

B. Paragraf 7 Optužnice: tačke 13 i 14

23. Pretresno vijeće proglasilo je Duška Tadića krivim prema tačkama 13 ('okrutno postupanje') i 14 ('nečovječno postupanje') za njegovo učestvovanje u premlaćivanju **Šefika Sivca** u zloglasnoj bijeloj kući unutar kompleksa logora Omarska, što su Pretresnom vijeću prenijeli Hase Ičić i Husein Hodžić.

(a) Okolnosti krivičnog djela

24. Prema izvedenom dokaznom materijalu, u noći 8, 9. ili 10. jula 1992, Hase Ičić, koga Pretresno vijeće smatra vjerodostojnim i pouzdanim

je čuo kako nekoga tuku ispred bijele kuće. Dok je na podu u jednoj prostoriji bijele kuće ležao na leđima, s glavom i ramenima naslonjenim na jednog drugog zatvorenika, čuo je psovke ljudi koji su se približavali njegovoj prostoriji. Prepoznao je jedan od glasova. Zatim je vidio kako je jedna osoba u maskirnoj uniformi zajedno sa još jednom osobom ubacila jednog teško pretučenog zatvorenika u prostoriju. Tom prilikom ta osoba je rekla: "Zapamtićeš, Sivac, da Srbina ne smiješ da dirneš ili da mu nešto kažeš." Slijedećeg jutra Hase Ičić prepoznao je pretučenog zatvorenika. To je bio Šefik Sivac, Musliman. Kada je komandant stražarske smjene, Krkan, kasnije ušao u prostoriju i zatražio imena ljudi koji su mrtvi ili nepokretni, Hase Ičić je identifikovao Šefika Sivca.

Mišljenje i Presuda, paragraf 264.

(b) Uloga Duška Tadića

25. Svjedočenje o umiješanosti Duška Tadića takođe dolazi od Hase Ičića. Prema njegovom iskazu

... [on] je prepoznao glas optuženog dok su ljudi prilazili njegovoj prostoriji nakon što je čuo kako nekoga tuku ispred bijele kuće. On je prepoznao optuženog kao jednu od osoba koje su ubacile teško pretučenog zatvorenika u njegovu prostoriju. Dok je ubacivao zatvorenika u prostoriju, optuženi je rekao: "Zapamtićeš, Sivac, da Srbina ne smiješ da dirneš ili da mu nešto kažeš."

Mišljenje i Presuda, paragraf 266.

Pretresno vijeće utvrdilo je van svake sumnje:

da je optuženi bio u grupi koja je Šefika Sivca bacila na pod jedne prostorije u bijeloj kući nakon što je premlaćen, te da je Šefik Sivac kasnije umro od zadobivenih povreda.

Mišljenje i Presuda, paragraf 279.

Ovdje je od posebne važnosti žestina premlaćivanja: prema iskazu Huseina Hodžića, kad je sutradan vidio mrtvo tijelo Šefika Sivca, ono je "ličilo na sve samo ne na tijelo", njegova odjeća bila je poderana a tijelo prekriveno krvlju". Mišljenje i Presuda, paragraf 265.

C. Paragraf 8 Optužnice: tačke 16 i 17

26. Pretresno vijeće proglasilo je Duška Tadića krivim prema tačkama 16 ('okrutno postupanje') i 17 ('nečovječno postupanje') za njegovo učestvovanje u premlaćivanju **Hakije Elezovića**, koji je nastupio kao svjedok, njegovog sina **Saliha Elezovića** i **Sejada Sivca**, što se sve dogodilo popodne 27. jula 1992. iza bijele kuće u logoru Omarska.

(a) Okolnosti krivičnog djela

27. Prema iskazu Hakije Elezovića prihvaćenom na suđenju:

U Omarskoj je fizički napadnut; morao je kleknuti i lajati kao pas, u usta mu je gurnuta puščana cijev i tom su mu prilikom slomljeni prednji donji zubi. Zatim je odveden na saslušavanje i na putu tamo opet premlaćen. Tada su mu izbijeni prednji gornji zubi. Nakon prvog saslušavanja ponovo je pozvan sat vremena kasnije, na putu tamo je udaren i bačen na zemlju i tada je, umjesto da bude odveden na saslušavanje, poslan natrag u smjeru "bijele kuće". No, umjesto da uđe u "bijelu kuću", odveden je iza kuće gdje je, kako kaže, desetak vojnika tuklo 50 do 60 zatvorenika u visokoj travi. Tamo se već nalazila hrpa leševa i vidio je kako tuku njegovog sina Saliha. Njega su počeli udarati nogama, njegov sin je uzviknuo "pustite mog starog", sin je zadobio udarac pištoljem, a sam svjedok je tada zadobio vrlo jak udarac po vratu, od čega je pao u nesvijest. Kad se osvijestio oko njega je ležalo mnogo mrtvih ljudi, među njima i njegov sin i veterinar Sejad Sivac, te drugi koje je prepoznao i naveo njihova imena. Među njima je bio i Zuhdija Turkanović. Njihova tijela ležala su jedno na drugom; on sam je ležao blizu tijela svog sina i Sejada Sivca. Svjedok je ranjen ubodom noža u nogu.

Mišljenje i Presuda, paragraf 287.

28. Drugi svjedok, Samir Hodžić, vidio je četiri tijela poslagana jedno na drugo u stražnjem dijelu bijele kuće, među njima i tijela Saliha Elezovića i Sejada Sivca.

(b) Uloga Duška Tadića

29. Nema dokaza da je Duško Tadić ubio Saliha Elezovića ili Sejada Sivca, ali ima dokaza, koji su prihvaćeni, da je tukao i udario nogama Hakiju Elezovića, te da je udario njegovog sina Saliha. Osim gorenavedenog citata, Hakija Elezović rekao je u svom iskazu i da je bio odveden

iza "bijele kuće" nakon saslušanja. Optuženi mu je rekao "Sad si došao na pravo mjesto", udario ga nogom u stomak i tukao, i takođe udario njegovog sina pištoljem. Optuženi je nosio vojnu maskirnu uniformu, imao je pendrek i zajedno sa vojnicima tukao je zatvorenike.

Mišljenje i Presuda, paragraf 292.

Postoje i dokazi koji govore da je Duško Tadić, kad je tukao Saliha Elezovića, tukao i druge zatvorenike, kao i da je učestvovao u događajima koji su doveli do smrti Saliha Elezovića. Mišljenje i Presuda, paragrafi 299, 302. Iako Duško Tadić nije proglašen krivim za smrt nijednog od ovih zatvorenika, njegovo učešće u premlaćivanju zatvorenika potaklo je logorske stražare i posjetioce logora na premlaćivanje drugih zatvorenika, i to pod okolnostima koje su mogle dovesti i zapravo jesu dovele do smrti, što pogoršava prirodu njegovog zločina.

D. Paragraf 10 Optužnice: Tačke 22 i 23

30. Pretresno vijeće proglasilo je Duška Tadića krivim prema tačkama 22 ('okrutno postupanje') i 23 ('nečovječno postupanje') zbog njegovog učestvovanja u premlaćivanju grupe zatvorenika, među njima i svjedoka **Hase Ičića**, koje se dogodilo otprilike 8. jula 1992.

(a) Okolnosti krivičnog djela

31. Prema dokazima prihvaćenim na suđenju, nakon okrutnog premlaćivanja i nasilja koje je trajalo čitav dan, imena Hase Ičića i drugih zatvorenika pojavila su se na spisku kojeg je uzeo komandir smjene Mlađo Radić, sa nadimkom 'Krkan'. Prema dokaznom materijalu:

Krkan je uzeo popis, a kasnije te večeri, kako navodi Ičić, "grupa Srba izvan logora" došla je u "bijelu kuću". Hase Ičić je čuo kako zatvorenici u susjednoj prostoriji kažu: "Evo dolaze krvnici." Grupa je stigla oko 10.00 sati naveče i postavila rasvjetu u hodniku. Nakon što je postavljena rasvjeta, Krkan je došao na vrata Ičićeve prostorije i počeo

prozivati zatvorenike prema popisu. Hase Ičić je izjavio da su zatvorenici prozivani i odvođeni u malu prostoriju na kraju hodnika, gdje su ih tukli. Nakon što je prozvano i premlaćeno deset do petnaest zatvorenika, grupa je napravila pauzu i otišla na prostor ispred "bijele kuće", gdje su počeli piti, nazdravljati i pričati o tome šta će sljedeće raditi. Hase Ičić je konačno prozvan i odveden u istu malu prostoriju na kraju hodnika. Kada je izlazio, vidio je dvojicu stražara kako stoje na ulazu u "bijelu kuću". Hase Ičić je odveden u malu prostoriju koju on naziva "sobom za premlaćivanje". Rečeno mu je da prisutne Srbe pozdravi sa "Bog s vama, junaci". Oko vrata mu je stavljena i zategnuta omča. Nekoliko sekundi kasnije neko iz grupe ga je snažno udario po leđima i on je pao. Zatim su ga tukli bičem napravljenim od kabla sa željeznim kuglama, željeznom motkom, drvenom palicom i gumenim palicama. Dok su ga tukli stalno su zatezali i otpuštali omču i on je izgubio svijest. Kada je ujutro došao svijesti ležao je među premlaćenim zatvorenicima u prostoriji u kojoj je bio smješten po dolasku. Stražari su ušli u prostoriji i hodali između zatvorenika da vide koji je mrtav. Jedan od njih je stao na Hasu Ičića, te kad je ovaj jauknuo stražar je rekao: "Ovaj je živ, ali neće dugo." Mrtve zatvorenike iz "bijele kuće" iznijeli su drugi zatvorenici.

Mišljenje i Presuda, paragraf 248.

U svom iskazu Hase Ičić navodi da su mu prilikom premlaćivanja slomljena rebra. Zadržan je u bijeloj kući još nekoliko dana bez hrane. On je bijelu kuću opisao kao "vrlo prljavu klaonicu, smrad krvi i urina i premlaćenih ljudi, krv po zidovima, užas", a zadržan je bio takav da su zatvorenici na neko vrijeme izvedeni iz "bijele kuće" jer stražari nisu mogli podnijeti smrad. Mišljenje i Presuda, paragraf 249.

(b) Uloga Duška Tadića

32. Hase Ičić poznao je Duška Tadića još od školskih dana. Prema iskazu Hase Ičića, kojeg je prihvatilo Pretresno vijeće, Duško Tadić bio je prisutan prilikom premlaćivanja te večeri. On je posebno izjavio da se,

... kada su ga odveli u prostoriju na kraju hodnika u "bijeloj kući", našao licem u lice sa optuženim, koji je stajao blizu Sime Kevića i još trojice iz grupe Srba. Tada je Ičiću oko vrata stavljena omča, a zatim ga je grupa tukla rukama i nogama dok se nije onesvijestio.

Mišljenje i Presuda, paragraf 252.

Ovdje je od posebne važnosti upotreba bičeva, željeznih šipki i drugih predmeta kako bi se žrtvi nanijela velika patnja, kao i to što je on zastrašivao i skoro ugušio žrtvu upotrebom omče. I ovaj put okrutnost napada ima veliku težinu prilikom razmatranja odgovarajuće kazne.

E. Paragraf 12 Optužnice: tačke 33 i 34

33. Pretresno vijeće proglasilo je Duška Tadića krivim prema tačkama 33 ('okrutno postupanje') i 34 ('nečovječno postupanje') zbog njegovog učestvovanja u premlaćivanju više muškaraca prilikom njihovog prinudnog preseljavanja iz sela Jaskići i Sivci u okolinu Kozarca otprilike 14. juna 1992. Ovaj dio Presude o kazni bavi se postupanjem s tim osobama dok su ih sakupljali.

(a) Okolnosti krivičnog djela

34. Prema dokazima prihvaćenim na suđenju, više od 350 muškaraca odvedeno je iz sela Sivci a tom prilikom su premlaćivani i oduzete su im sve dragocjenosti. Mišljenje i Presuda, paragraf 346. Slično se dogodilo i u Jaskićima gdje su neidentificirani srpski vojnici ubili izvjestan broj seljana. Vojnici su ove ljude udarali nogama i palicama. Vidi Mišljenje i Presuda, paragrafi 351 - 358. Za većinu odvedenih muškaraca nikada se više nije čulo. Mišljenje i Presuda, paragraf 348. Pljačka po selima nastavila se i nakon toga dana a Jaskići su na kraju spaljeni u požaru. Mišljenje i Presuda, paragraf 350.

(b) Uloga Duška Tadića

35. Duško Tadić nije bio optužen, niti su o tome izneseni dokazi, da je napao bilo kojeg od seljana prilikom napada na Sivce. Mišljenje i Presuda, paragraf 376. A u Jaskićima, prema svjedočenju Dragune Jaskić koja je Duška Tadića i članove njegove porodice znala iz viđenja više godina, i čije je svjedočenje Pretresno vijeće prihvatilo, nakon što je njezina kuća u Jaskićima pretražena, a ona se vraćala natrag unutra,

vidjela je optuženog na udaljenosti od 20 metara, sa bradom i u maskirnoj uniformi, kako zajedno sa još jednim vojnikom tjera muškarce iz sela niz cestu prema njezinoj kući, udarajući ih pri tome štapom. Jedan od seljana imao je lice obliveno krvlju.

Mišljenje i Presuda, paragraf 352.

Kasnije je pogledavši kroz prozor svoje kuće vidjela

optuženog i druge kako tuku muškarce iz njene porodice dok su ovi ležali na cesti i kako proljevaju vodu po onima koji su se onesvijestili. Vidjela je optuženog kako je njenog oca udario štapom po vratu kad je ovaj pokušao ustati. Njezin sin ju je zatim povukao natrag na pod. Kasnije je ponovo ustala, pogledala kroz prozor i vidjela kako svi muškarci trče niz cestu i kako optuženi, čije je lice mogla vidjeti, tuče

jednog čovjeka. U tom trenutku bila je od njega udaljena nekih 12 metara.

Mišljenje i Presuda, paragraf 353.

Njezina sestra Subha Mujić takođe je vidjela Duška Tadića kako tuče ove ljude kad se vratila u kuću. U njezinom iskazu kojeg je Pretresno vijeće prihvatilo stoji:

Opisala je kako su vojnici došli u Jaskiće 14. juna 1992, kako su svima u kući njezine sestre naredili da izađu, kako su muškarci odvojeni od žena i djece i kako je optuženi, kojeg je prepoznala, tukao muškarce iz kuće njezine sestre. Optuženi je imao bradu i nosio maskirnu uniformu. Kad se vratila unutra vidjela je optuženog kako i dalje tuče muškarce puškom i kako ih udara nogom. Oni su leželi na ulici dok su ih tukli i optuženi je naredio da ih se polije vodom, a onda su odvedeni niz ulicu.

Mišljenje i Presuda, paragraf 356.

Njezin iskaz potvrdili su i drugi svjedoci. Pretresno vijeće je stoga proglasilo Duška Tadića krivim za premlaćivanje osoba opisanih u ovom iskazu, to jest Beida Balića, Šefika Balića, Ismeta Jaskića i Salka Jaskića. Niti jedan od svjedoka nikada više nije vidio ni jednog od muškaraca koji su toga dana odvedeni iz sela.

F. Paragraf 4 Optužnice: tačka 1

36. Pretresno vijeće proglasilo je Duška Tadića krivim prema tački 1 ('progon') zbog njegovog učešća u nizu djela, između ostaloga zbog njegovog aktivnog učestvovanja u premlaćivanjima, prinudnim preseljavanjima ljudi i ubijanjima što sve znači da je Duško Tadić proganjao Muslimane u opštini Prijedor za vrijeme preuzimanja vlasti od strane bosanskih Srba u maju i junu 1992. Ovo proganjanje takođe se mora shvatiti, a to je uvažilo i Pretresno vijeće, kao dio napada snaga bosanskih Srba, i to posebno Prvog krajiškog korpusa Vojske Republike Srpske i snaga pod direktnom kontrolom Kriznog štaba opštine Prijedor, na ne-srpsko stanovništvo ove opštine za vrijeme preuzimanja vlasti. Duško Tadić bio je svjestan svega ovoga i podržavao je to s entuzijazmom.

37. Zločini Duška Tadića iz paragrafa 4.1 Optužnice odnose se na napad na Kozarac i sela Jaskići i Sivci, te na događaje u prijedorskoj kasarni. Zločini iz paragrafa 4.2 odnose se na djela Duška Tadića počinjena u tri zatočenička logora - Omarska, Keraterm i Trnopolje, kao i na djela iz paragrafa 6, 7, 8 i 10 Optužnice.

1. Učestvovanje Duška Tadića u napadu na Kozarac i okolna područja

(a) Okolnosti krivičnog djela

38. Napad na grad Kozarac detaljno je opisan u Mišljenju i Presudi. Dovoljno je primijetiti da je, kao posljedica napada koji se sastojao od dva dana baražne artiljerijske vatre i napada mehanizirane brigade, poginulo oko 800 civila iz ukupnog broja stanovnika od oko 4,000. Kad je grad zauzet, snage bosanskih Srba sakupile su i iz tog područja pješice istjerale cjelokupno ne-srpsko stanovništvo. Paravojne i vojne snage bosanskih Srba pretukle su, opljačkale i ubile još mnoge druge civile za vrijeme etničkog čišćenja Kozarca. Prestrašeni stanovnici zatim su odvedeni u logore Omarska, Keraterm i Trnopolje gdje su se njihove patnje nastavile. Nakon što su prisilno odvedeni iz Kozarca, neki od civila poslani su u prijedorsku kasarnu prije nego što su poslani u logore.

39. Brojni civili ubijeni su prilikom napada na nebranjena sela Sivci i Jaskići i prisilno odvođenja muškaraca iz tih sela. Njima se od tada gubi svaki trag.

(b) Uloga Duška Tadića

i. Napad na Kozarac i okolna sela

40. Duško Tadić igrao je aktivnu ulogu u svim fazama napada na Kozarac kao vodeći član Srpske demokratske stranke ("SDS") u pretežno muslimanskom Kozarcu. Svjedok Q, čije je svjedočenje Pretresno vijeće prihvatilo, izjavio je da je

vidio optuženog u Kozarcu između 20.00 i 21.00 sat dana 24. maja 1992, kad je počeo napad. On je bio kod kuće i ručao kada je počeo napad, brzo se presvukao i otišao u bolnicu da je pokuša pripremiti za napad. Odlazeći naveče iz bolnice kući da provjeri šta mu je s porodicom, vidio je kako su optuženi i izvjesni Boško Dragičević preskočili ogradu i uputili se prema nekim obližnjim baštama. Ubrzo zatim iz bašte je ispaljena raketa za osvjetljavanje u smjeru bolnice, nakon čega je uslijedilo granatiranje prilikom kojeg je bolnica znatno oštećena.

Mišljenje i Presuda, paragraf 380.

Nakon što je grad zauzet, više svjedoka vidjelo je Duška Tadića naoružanog i u maskirnoj uniformi na nekoliko različitih mjesta u Kozarcu i to kao pripadnika paravojnih snaga koje su pomagale regularnim jedinicama Prvog krajiškog korpusa u napadu.

ii. Sakupljanje i prinudno preseljavanje

41. Duško Tadić sudjelovao je u sakupljanju i prisilnom raseljavanju civila za vrijeme okupacije Kozarca. Dok su izbjeglice tjerane niz staru cestu Prijedor - Banja Luka u smjeru Kozaruše, mnogi od njih izdvojeni su iz kolone i ubijeni od strane pripadnika snaga bosanskih Srba. Prema svjedočenju Nasihe Klipić:

Kad je kolona stigla do autobuske stanice u Kozaruši pored kafane, od žena i djece odvojeni su muškarci od 15 do 65 godina starosti, te podijeljeni u tri grupe: za logore u Omarskoj, Trnopolju i Keratermu, kako je kasnije saznala. Prepoznala je nekoliko Srba koji su izdvajali ljude, a među tim Srbima nalazili su se optuženi i Goran Borovnica. U tom trenutku ona se nalazila tri do četiri metra udaljena od optuženog i bez smetnji ga je mogla vidjeti. Čula je kako optuženi pita milicionera Miloša Preradovića "Kuda da vodim ove?", misleći na one koji su sakupljeni.

Mišljenje i Presuda, paragraf 385.

42. Uloga Duška Tadića u napadima na sela Sivci i Jaskići već je djelimice razmotrena pod paragrafom 12. Takođe treba primijetiti da je za vrijeme zauzimanja Sivaca Duško Tadić pomagao u prinudnom preseljavanju muškaraca iz sela. U Jaskićima je grupa, čiji je Duško Tadić bio član, prisilno odvela iz sela Beidu Balića, Šefika Balića, Muniba Bašića, Ilijasa Elkašovića, Nijasa Elkašovića, Hasana Jakupovića, Ismeta Jaskića, Salka Jaskića, Senada Majdanca, Aliju Nureskog, Isu Nureskog, Mirsada Nureskog, Jasmina Šahbaza i Fehima Turkanovića. Mišljenje i Presuda, paragraf 389.

iii. Premlaćivanja i ubijanja

43. Kao što je ranije primijećeno, za vrijeme napada na Jaskiće, Duško Tadić je tukao Beidu Balića, Šefika Balića, Ismeta Jaskića i Salka Jaskića. Svjedok Q takođe je vidio Duška Tadića u Kozarcu 26. maja 1992. kako uz pomoć još jednog muškarca tuče muslimanskog policajca po imenu Alić koji se nalazio u grupi od 10 muslimanskih policajaca. Duško Tadić je udario žrtvu "karate udarcem". Mišljenje i Presuda, paragraf 390. U prijedorskoj kasarni, Duško Tadić je nogama udarao Uzeira Bešića i jedno vrijeme je prisustvovao premlaćivanju Seada Halvadžića, u čemu je takođe uzeo učešća. Prema iskazu Uzeira Bešića, nakon što je zarobljen:

Dana 3. juna 1992. konačno je sa još dvojicom mladih muškaraca odveden u kasarnu u Prijedoru gdje su, po ulasku u zgradu, bili smješteni u hodniku okrenuti zidu, s tim da se Uzeir Bešić nalazio na samom desnom kraju. Vojnici su ih zatim počeli psovati i tući pendrecima po leđima i ramenima, a on je pao na koljena tako da mu je glava bila okrenuta desno prema nekim kancelarijama u hodniku. Dok

je bio na koljenima vidio je optuženog kako izlazi iz jedne od prostorija na desnoj strani i prilazi mu idući prema izlazu. Prolazeći pored Uzeira Bešića, optuženi ga je nekoliko puta udario nogom, a zatim produžio ka izlazu iz zgrade. Uzeir Bešić je poznao optuženog od djetinjstva.

Mišljenje i Presuda, paragraf 391.

Slično ovome, pošto je negdje iza podneva 9. juna 1992. doveden u prijedorsku kasarnu, Sead Halvadžić

je odveden na prvi sprat i ostavljen tamo sa još jednim čovjekom dok je stražar otišao po zapovjednika. Naišao je drugi stražar i pitao: "Šta vi ustaše radite ovdje?" On ih je natjerao da dignu tri prsta u znak srpskog pozdrava i postrojio ih licem prema zidu. Zatim je drugi stražar pitao "Tadiću, vidiš li ustašu?", te su ušla dvojica vojnih policajaca u maskirnim uniformama sa "bijelim remenjem" od kojih je jedan bio čovjek kojem se stražar obratio kao Tadiću. Zatim je udaren vrlo jakim "karate udarcem". Dva muškarca su zatim nastavila da ga udaraju nogama i pendrecima i drugim predmetima dok su se on i ostali muškarci sa tri prsta morali oslanjati na zid. Kratko vrijeme mogao je vidjeti lica muškaraca koji su ga tukli. Zapovjednik im je tada rekao da prestanu sa udaranjem, govoreći "Tadiću, pusti ljude na miru", a jedan od dvojice je odgovorio: "Svi moraju, sve ih treba zaklati, to je jedini način." Zatim su odvedeni u ćeliju u kasarni, gdje ih je tukla druga grupa vojnika, a sljedeći dan odvedeni su u logor u Omarsku. Do tog dana nije poznao nikog po imenu Tadić.

Mišljenje i Presuda, paragraf 392.

44. Najteže krivično djelo kojeg je Duško Tadić individualno počinio bilo je ubistvo dvojice muslimanskih policajaca u Kozarcu. Vraćajući se kući iz brda u Bešićima popodne 26. maja 1992, Nihad Seferović, čije je svjedočanje prihvaćeno na suđenju, se

zaustavio u voćnjaku kuće preko puta srpske pravoslavne crkve. Ispred crkve je vidio otprilike šest Muslimana, milicionera iz Kozarca, uključujući Edina Bešića, Ekrema Bešića, Emira Karabašića i izvjesnog Osmana, kako stoje postrojeni sa rukama na potiljku. Ispred njih su stajali optuženi, Goran Borovnica, "Dule" i oko 15 pripadnika srpske paravojske koji su držali oružje upereno u Muslimane milicionere. Vidio je kako je optuženi izvukao dvojicu milicionera, Osmana i Edina Bešića, iz reda i ubio ih tako što im je prerezao grlo i ubo svakog od njih nekoliko puta.

Mišljenje i Presuda, paragraf 393.

Jasno je da su ova ubistva bila namjerna. Ona najbolje pokazuju tip sistematskog ponašanja koji se sastojao od ekstremnog nasilja prema ne-Srbima i flagrantnog omalovažavanja ljudskog života i patnje drugih. Duško Tadić snosi punu odgovornost za te smrti i izuzetno nasilan i okrutan način na koji su one uzrokovane.

(c) Drugi faktori

45. Razmatrajući različite otežavajuće i olakšavajuće okolnosti koje se odnose na najteže krivično djelo - ubistvo dvojice muslimanskih policajaca, korisno je kratko se osvrnuti na indikacije koje daju relevantni zakoni bivše Jugoslavije za krvne delikte, posebno za ubistvo. Maksimalna kazna, to jest smrtna kazna, mogla se prema Krivičnom zakonu SFRJ izreći za ubistvo prema zakonima bivših jugoslavenskih republika kada je zločin otežan bilo kojim od više otežavajućih faktora, među kojima su i slučajevi kada osuđenik: (a) ubije na okrutan način (kao što je ovdje rezanjem grla i ubodima nožem); (b) ubije iz niskih pobuda, a Pretresno vijeće smatra da to uključuje progon na vjerskoj, nacionalnoj ili političkoj osnovi; ili počini višestruki krvni delikt. Vidi član 36 Krivičnog zakona Republike Bosne i Hercegovine; član 35 Krivičnog zakona Republike Hrvatske; član 47 Krivičnog zakona Srbije. Ovi faktori uzeti su u obzir prilikom određivanja odgovarajuće kazne.

2. Učestvovanje u premlaćivanju zatvorenika u logoru Omarska

46. Pretresno vijeće sada se okreće svojim zaključcima u vezi paragrafa 4.2 Optužnice. O zločinima Duška Tadića dovoljno je rečeno pod paragrafima 6, 7, 8 i 10 Optužnice. Pretresno vijeće će sada razmotriti svoje zaključke u vezi sa događajima u logoru Omarska koji nisu na drugi način spomenuti u ovoj Presudi o kazni, to jest napadima na Senada Muslimovića u zgradi hangara i Edina Mrkalja u upravnoj zgradi. Svjedočenja njih obojice Pretresno vijeće smatra vjerodostojnim. Mišljenje i Presuda, paragrafi 428-429.

(a) Premlaćivanje Senada Muslimovića

47. Senad Muslimović izjavio je da ga je Duško Tadić pretukao u dva odvojena navrata. Drugo premlaćivanje obrađeno je u vezi sa paragrafom 6 Optužnice. Prvo premlaćivanje dogodilo se nakon što je Senad Muslimović bio isljeđivan u logoru Omarska. Prema njegovom iskazu:

Poslije isljeđivanja, za vrijeme kojeg su ga tukli, Senad Muslimović se iz prostorije iznad kuhinje vraćao prema sobi broj 15 u zgradi hangara. Idući prema hangaru, krišom je bacio pogled i vidio ljude na travi u blizini "bijeke kuće". Neki od tih ljudi su ga počeli slijediti i on je požurio, u bezuspješnom pokušaju da ih izbjegne. Kada je stigao do vrata prema stepeništu, osjetio je udarac od kojeg je pao na ruke i koljena prema stepenicama. Optuženi mu je prišao s leđa i uhvatio ga za kosu, te vukao lijevo i desno kao da ga trese, okrećući ga. Tad je ugledao čovjeka koji mu je rekao da poljubi beretku koju je držao i na kojoj je bila kokarda. Senad Muslimović je odbio, a čovjek ga je udario, te je Muslimović pao na kokardu i posjekao usne. Zatim je uslijedio niz udaraca. Dobio je tako jak udarac u glavu da je posrnuo prema naprijed, a zatim je dobio nekoliko jakih udaraca sa raznih strana. U jednom trenutku neko je bacio neki predmet koji ga je udario u leđa. Nekako se uspio podignuti i pobjeći uz stepenice.

Mišljenje i Presuda, paragraf 403.

Opisano premlaćivanje bilo je žestoko i sadržavalo je uobičajene faktore poniženja, etničkog progona i fizičkog nasilja.

(b) Premlaćivanje Edina Mrkalja

48. Edin Mrkalj, milicioner iz Prijedora, odveden je u logor Omarska 2. juna 1992. gdje je ostao sve dok logor nije rasformiran u avgustu 1992. On je Duška Tadića poznao od 1991. Pretresno vijeće zaključilo je na osnovu iskaza Edina Mrkalja:

Dana 16. juna 1992. oko 14.00 sati, Edin Mrkalj i još jedan logoraš odvedeni su na prvi sprat upravne zgrade da bi prenijeli nekog mrtvaca. Kada su došli do vrha stepeništa, zaustavili su se oborenih glava, kao što je bilo uobičajeno. Čuo je smijeh, ali nije mogao odrediti koliko se ljudi nalazi oko njega. Čovjek pored njega pao je nakon udarca. Zatim je neko stavio gumeni pendrek pod grlo Edina Mrkalja tako da je on morao podići glavu. Pogledao je u lice optuženog, koji je držao pendrek. Optuženi se zatim okrenuo i udario ga po glavi. Edin Mrkalj je izjavio da ga je optuženi pitao zašto je tamo i koje mu je zanimanje, iako je znao da je on bio milicioner. Odgovorio je, a tada mu je rečeno da ispruži ruke i dlanove. Optuženi ga je pitao kojom rukom piše, a zatim ga je po toj ruci počeo udarati gumenim pendrekom. Kada mu je u jednom trenutku pendrek ispao, optuženi mu je rekao: "Podigni pendrek i reci 'Izvolite gospodine' i 'Srbine, Srbine' ". Mrkalj je izjavio da mu je optuženi zatim gurnuo cijev automatske puške u usta i metalnom oprugom ga počeo tući po glavi:

Cijev mi je bila u ustima, a tukli su me i gumenim pendrekom i metalnom oprugom. Pa gumeni pendrek se nekako i može preživjeti, nekako izdržati, ali ne i metalna opruga. Glava mi je pucala, krv je šikljala. Bilo je grozno. Zubi su mi se lomili. Sve se lomilo. Ne mogu se sjetiti koji je udarac bio zadnji. Zadnji je bio stvarno grozan. Imao sam osjećaj da je Duško Tadić koraknuo unazad. Ne znam da li mi je u tom trenutku cijev izvađena iz usta ili ranije, ali zadobio sam užasan udarac i sve je puklo. Pao sam. Onesvijestio sam se.

Dok je optuženi udarao Edina Mrkalja metalnom oprugom, druga osoba ga je udarala gumenim pendrekom. Neko je vrijeme bio u nesvijesti. Kada se osvijestio, izjavio je da mu je optuženi naredio da udari čovjeka koji je ležao razbijene glave. "Nisi mogao raspoznati nos niti oči niti bilo koji dio tijela, samo krv, krv, krv." Nakon što je udario čovjeka, stigla su dva civila sa kamerom i prišla im. Edin Mrkalj je

izjavio da mu je optuženi rekao da bježi niz stepenice, te se on nekako uspio vratiti svojoj grupi.

Mišljenje i Presuda, paragrafi 406-407.

49. Edin Mrkalj takođe je izjavio da je, kao posljedica ovih incidenata, imao tri operacije na desnim i ustima a od ozljeda ruke oporavio se tek u martu ili aprilu 1996.

3. Događaji u logorima Keraterm i Trnopolje

50. Pretresno vijeće sada prelazi na svoje zaključke u vezi događaja u logorima Keraterm i Trnopolje koji se ne spominju drugdje u ovoj Presudi o kazni, a posebno na napade na Šefika Kesića i druge zatvorenike, te napad Duška Tadića na Hakiju Elezovića prilikom njegovog isljeđivanja u logoru Keraterm.

(a) Premlaćivanje Šefika Kesića

51. Šefik Kesić, Musliman iz Kamičana koji je poznaovao Duška Tadića iz Kozarca, došao je u logor Keraterm oko 15. juna 1992. i držan je u sobi 2 u logoru. Prema njegovom iskazu kojeg je Pretresno vijeće prihvatilo:

Jednom prilikom tokom prvih deset dana prozvan je iz sobe oko 21.00 sat. Na vrata je došla grupa uniformisanih ljudi i jedan od njih je pitao da li neko želi da se osveti njemu ili drugim vojnicima za sva premlaćivanja. Nijedan zatvorenik nije se javio, te je stražar pokazao na dvojicu i pozvao prvih deset iza te dvojice da izađu iz sobe. Izašli su napolje i postrojili se, a jedan stražar, kojeg je Šefik Kesić prepoznao kao optuženog, išao je od zatvorenika do zatvorenika postavljajući im pitanja i udarajući ih. Ovaj stražar je došao do Šefika Kesića, koji ga je pogledao u lice, i upitao ga je za ime, odakle je i da li je imao oružje. Kada je Šefik Kesić odgovorio da nije imao nikakvo oružje, optuženi je rekao "To svi govore" i udario ga u prsa. Šefik Kesić je pao, a optuženi je produžio duž postrojenih zatvorenika. Nakon što su svi pretučeni, zatvorenici su vraćeni u sobu.

Mišljenje i Presuda, paragraf 437.

Prilikom određivanja kazne u obzir je uzeta relativno blaga priroda ovog premlaćivanja, ali i činjenica da je Duško Tadić napao i druge zatvorenike nakon Šefika Kesića.

(b) Premlaćivanje Hakije Elezovića

52. Duško Tadić napao je Hakiju Elezovića u logoru Keraterm. Prema iskazu Hakije Elezovića, za vrijeme isljeđivanja on je vidio Duška Tadića "koji je bio u svojstvu isljednikovog tjelohranitelja i koji ga je tom prilikom bacio na pod karate udarcem u prsa, a zatim ga je nogom udarao u leđa dok je ležao na podu". Mišljenje i Presuda, paragraf 291. Vidi takođe paragraf 438. Kao posljedica ovog i drugih premlaćivanja koja je proživio u logorima, slomljena su mu rebra i povrijeđeni bubrezi, a kao posljedica ovog premlaćivanja pati od glavobolja i ima poteškoća u disanju. Mišljenje i Presuda, paragraf 438.

(c) Drugi faktori

53. Uloga Duška Tadića u logoru Trnopolje bila je ograničena na njegovu prisutnost u logoru u nekoliko navrata, što Duško Tadić nije osporio. Osim što je pomagao u prisilnom odvođenju civila u logor, Duško Tadić nije imao aktivnu ulogu u stalnom zatočenju ne-Srba u ovom logoru za što se tereti u paragrafu 4.3 Optužnice. Mišljenje i Presuda, paragraf 455.

4. Drugi događaji navedeni u tački 1

54. Uloga Duška Tadića u događajima vezanim za tačku 1 i navedenim u paragrafu 4.4 Optužnice, to jest hvatanje i odabir pojedinaca za zatvaranje u logorima i transport Muslimana i Hrvata u te logore, obrađena je na drugom mjestu u ovoj Presudi o kazni. Tužilaštvo nije iznijelo nikakve dokaze za događaje navedene u paragrafu 4.5 Optužnice, pa prema tome Duško Tadić nije proglašen krivim za ta djela.

5. Opšti faktori koji se tiču izricanja kazne po tački 1

55. Razmatrajući visinu kazne, Pretresno vijeće uzelo je u obzir da je Duško Tadić svojom voljom učestvovao u progonima ne-Srba u opštini Prijedor opšte uzevši, što uključuje njegovo članstvo u SDS, njegovo prihvatanje etničke i vjerske diskriminacije i nacionalističkih stavova i njegovo učestvovanje u zločinima za koje je proglašen krivim po tački 1 Optužnice. Pretresno vijeće nalazi da nema nikakvih opštih olakšavajućih faktora vezanih isključivo uz tačku 1. Svaki od tih faktora detaljnije se razmatra u sljedećem odjeljku.

IV. DODATNI FAKTORI RAZMATRANI PRI ODMJERAVANJU KAZNE

A. Opšti otežavajući faktori

56. Svako od krivičnih djela počinjeno je pod okolnostima koje su jedino mogle otežati zločine i patnju žrtava. Žrtve postupaka Duška Tadića u Kozarcu već su pretrpjele strahote dvodnevnog granatiranja i vojnog napada na grad u kojem je poginulo 800 ljudi. Šok i strah što su ih pretrpjeli samo su pogoršani postupcima Duška Tadića i drugih pripadnika snaga bosanskih Srba koji su bezobzirno ubijali i tukli civile tokom etničkog čišćenja grada. Isto važi i za silovito etničko čišćenje Sivaca i Jaskića u kojem je Duško Tadić učestvovao. Užasni uslovi u logorima koje su uspostavile vlasti bosanskih Srba u opštini Prijedor i neljudsko postupanje sa zatočenicima u logoru, čega je Duško Tadić bio i te kako svjestan, detaljno su opisani u Mišljenju i Presudi. Činjenica da je namjerno učestvovao u okrutnom postupanju i time još pogoršao ove uslove može samo povećati štetu koju je Duško Tadić nanio svojim žrtvama, te stoga otežati zločine koje je počinio.

57. I zaista, u obzir se mora uzeti voljnost Duška Tadića da počinio zločine i doprinese napadu na nesrpsko civilno stanovništvo u opštini Prijedor, što tvori osnov zločina protiv čovječnosti koje je počinio Duško Tadić. Pretresno vijeće je u Mišljenju i Presudi razmatralo rastuću ulogu koju je Duško Tadić imao u SDS, stranci opredjeljenoj za ekstremne principe srpskog nacionalizma, njegovo direktno učešće u napadu na Kozarac i okolno područje i posljedice tog učešća, njegovu svjesnu želju da doprinese odstranjivanju nesrpskih elemenata iz opštine Prijedor, kao i neprekidno sudjelovanje Duška Tadića u progonu ne-Srba, koje je počelo najkasnije sa napadom na Kozarac, a nastavilo se tokom juna 1992. napadom na Jaskiće i Sivce i njegovim kasnijim posjetama zatočeničkim logorima. Pretresno vijeće je stoga pri odmjeravanju kazne uzelo u obzir činjenicu da je Duško Tadić znao za napad na nesrpsko civilno stanovništvo u opštini Prijedor koji su provodile snage bosanskih Srba i lokalne vlasti Republike Srpske, i pružio mu entuzijastičnu podršku. To znanje i podrška, koji su se očitovali u njegovim postupcima, doveli su do toga da se Duška Tadića smatra odgovornim za zločine protiv čovječnosti, a ne samo ratne zločine, što je jedan od faktora u izricanju kazne od strane Pretresnog vijeća.

58. Najzad, valja primjetiti da Duško Tadić nije ni na kakav relevantan način pružio saradnju tužiocu Međunarodnog suda. Naprotiv, sve vrijeme je poricao svoju

krivicu za zločine za koje je osuđen. Kao posljedica toga, nema pravo ni na kakve olakšavajuće okolnosti u smislu pravila 101(B)(ii).

B. Opšti olakšavajući faktori

59. Odbrana je na raspravi koja je prethodila izricanju kazne istakla niz faktora. Na početku možemo konstatovati da je prije izbijanja sukoba Duško Tadić bio građanin koji se pridržavao zakona i koji je naizgled bio poštovan u svojoj sredini. Međutim, tok njegova ponašanja od maja do oktobra 1992. ukazuje na sistematske okrutne i surove postupke i bešćutni prezir prema sugrađanima, uključujući bivše prijatelje i komšije. Odbrana prikazuje Duška Tadića kao inteligentnog, odgovornog i zrelog čovjeka kojeg su roditelji odgajali u duhu nacionalne i vjerske tolerancije, sposobnog da razumije i saosjeća sa bližnjima. Međutim, sve to može da bude jedino otežavajuća, a ne olakšavajuća okolnost: takvom je, naime, čovjeku potrebno daleko više zle volje nego nekim nižim tipovima ličnosti da bi počinio takve zločine.

60. Odbrana je istakla da se postupci Duška Tadića moraju posmatrati u svjetlu događaja toga vremena, te da su njegovi zločini, iako teški, manji od onih što su ih počinili mnogi drugi. Usprkos podršci koju je pružao srpskoj stvari, uključujući ulogu koju je imao u SDS u Kozarcu, za Duška Tadića se ne može reći da je odigrao važnu rukovodstvenu ili organizacionu ulogu u zbivanjima u opštini Prijedor sredinom 1992. godine. Iako Duška Tadića možemo smatrati čovjekom koji je bio od određenog značaja za rad SDS u Kozarcu, te iako se zauzimanje i etničko čišćenje Kozarca, pretežno muslimanskog mjesta na opskrbnom pravcu između Savezne Republike Jugoslavije (Srbija i Crna gora) i prvih linija sukoba u Republici Hrvatskoj, može smatrati ciljem koji je srpskoj stvari u cjelini bio prilično važan, Duško Tadić nije imao važnu ulogu u cjelokupnoj kampanji u opštini Prijedor. Njegova relativna nevažnost jasno se vidi iz koraka što su ih lokalne vlasti bosanskih Srba preduzele da ga kao običnog vojnika pozovu u sukob koji je još trajao, te iz njegovog bijega iz prijedorske opštine, a na kraju i sa teritorije bivše Jugoslavije u cjelini.

C. Lične prilike Duška Tadića

61. Pretresno vijeće se u ovoj Presudi o kazni pozvalo na neke dijelove zapisnika sa suđenja koji se odnose na težinu krivičnih djela i intenzitet povreda nanešenih žrtvama, kao i na ulogu i stepen krivične odgovornosti Duška Tadića. Međutim, kako bi Pretresno vijeće moglo utvrditi "odgovarajuću kaznu u odnosu i na pojedinca i na zločin", razmotriti se moraju i njegove lične prilike. Vidi Komentar na član 46

“Kažnjavanje”, Nacrt Statuta Međunarodnog krivičnog suda, Izvještaj Komisije za međunarodno pravo o radu 46. sjednice (Report of the International Law Commission on the work of its forty-sixth session, U.N. Doc A/51/10 (1994), str. 123, član 46, Komentar, paragraf 1). Nadalje, iako među ciljeve izricanja krivičnih sankcija spadaju pravedno kažnjavanje, odvracanje, onemogućavanje opasnih osoba i rehabilitacija, Pretresno vijeće prihvata stav da prema “suvremenom shvatanju penologije, kazna mora biti odgovarajuća i u odnosu na prekršitelja, a ne samo zločina”. /nezvaničan prevod/ Lafave & Israel, Criminal Procedure (drugo izdanje, 1991), str. 1102.

62. Prilikom utvrđivanja odgovarajuće kazne, Pretresno vijeće je u skladu sa članom 24(2) Statuta uzelo u obzir činjenicu da je Duško Tadić slabog imovinskog stanja, kao i posljedice koje će trajanje kazne imati za njegovu porodicu. Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir dob Duška Tadića, kako sada, tako i po okončanju kazne koju će odslužiti.

63. Prilikom procjenjivanja informacija iznesenih na raspravi koja je prethodila izricanju kazne, a koje se odnose na lične prilike Duška Tadića, Pretresno vijeće se usredsredilo na njegovu ličnost, karakter, porodično i društveno porijeklo, te starosnu dob u vrijeme kad su počinjena krivična djela. Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir radni dosije Duška Tadića i činjenicu da prethodno nije bio osuđivan. No, Pretresno vijeće je događaje koji su se desili za vrijeme oružanog sukoba i one koji su mu prethodili razmatralo u svjetlu njihova uticaja na krivična djela koja je počinio Duško Tadić.

64. Duško Tadić, rođen u oktobru 1955, počinio je zločine za koje je proglašen krivim tokom oružanog sukoba užasnih posljedica koji je trajao u Bosni i Hercegovini, odnosno u opštini Prijedor. Razmatranje ličnih prilika Duška Tadića nužno je zahtijevalo uvažavanje konteksta u kojem su djela počinjena, ne samo kako bi se moglo zaključiti da li je postojao kauzalni neksus između tih djela i oružanog sukoba (pitanje koje je riješeno na suđenju), već da bi se ustanovila veza koju je Duško Tadić imao sa tim sukobom, u onoj mjeri u kojoj ona utiče na kaznu.

65. Pred Pretresnim vijećem, osuđen za ozbiljna kršenja međunarodnog humanitarnog prava, stoji jedino Duško Tadić. No, Pretresno vijeće je čulo brojne iskaze koji se nisu izravno odnosili na njegova djela, već na klimu koja je vladala kad su ona počinjena. Pretresno vijeće je u Mišljenju i Presudi smatralo važnim da preliminarno utvrdi činjenice koje se odnose na opšti kontekst sukoba u čitavoj Bosni i Hercegovini, a posebno u opštini Prijedor, budući da te činjenice utiču na krivičnu odgovornost Duška Tadića. Isto tako, pri utvrđivanju odgovarajuće kazne, Pretresno vijeće mora posmatrati zbir okolnosti u cjelini.

66. U završnoj riječi na raspravi koja je prethodila izricanju kazne, odbrana je pomenula provokativne izjave kojima se u tom kraju pozivalo na nacionalnu mržnju. U Mišljenju i Presudi, Pretresno vijeće je konstatovalo da je prije izbijanja rata opština Prijedor, etnički gledajući, bila relativno miješano područje gdje su etničke grupe živjele zajedno u miru, uz tek poneke znakove podjele. Tenzije kakve su postojale pogoršane su propagandom i političkim manevrima. Mišljenje i Presuda, paragrafi 129-130.

67. Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je propaganda u prijedorskoj opštini ne-Srbe prikazivala kao neprijatelje i niža bića; Muslimani su tako bili poznati kao balije, a Hrvati su opisivani kao ustaše koji su prijetili da će praviti vijence od prstića srpske djece. Mediji su takođe prenosili ekstremističke stavove Kriznog štaba na čijem su čelu bili Srbi, a koji se zauzimao za to da najveći dopustivi procenat ne-Srba u području označenom kao Velika Srbija bude 2 %. Jedan visoki rukovodilac iznio je u medijima svoju odluku da ne dozvoli ne-Srkinjama da rađaju u banjalučkoj bolnici, tvrdeći da su djeca iz mješovitih brakova "dobra jedino za pravljenje sapuna". Napori poput mirovnih okupljanja koji su održavani u Banja Luci kako bi se zaustavilo propagiranje etničke mržnje i pozivi na oružje da bi se poubijali ili protjerali ne-Srbi, blokirani su uz pomoć barikada na kontrolnim punktovima na kojima su bile paravojne jedinice bosanskih Srba. Vidi Mišljenje i Presudu, paragrafi 130, 147 i 153.

68. Mediji u tom području pažnju su poklanjali jedino politici SDS-a, a izvještaji iz Beograda zauzimali su sve više prostora, uključujući prezentiranje ekstremističkih stavova i promovisanje ideje Velike Srbije, baš kao što je u ostalim dijelovima Bosne i Hercegovine otvoreno zastupana ideja Velike Hrvatske. Mišljenje i Presuda, paragraf 84. SDS je 30. aprila 1992. uz pomoć policije i vojske zauzeo grad Prijedor. Bio je to uvod u preuzimanje kontrole nad čitavom opštinom Prijedor. Prije sukoba, u opštini Prijedor živjelo je oko 50.000 Muslimana i 3.000 Hrvata, dok je nakon čišćenja ostalo 6.000 Muslimana i 3.000 Hrvata koji su izdržali u vrlo teškim uslovima. Mišljenje i Presuda, paragrafi 137 i 152.

69. Duško Tadić potiče iz ugledne srpske porodice iz mjesta Kozarca u opštini Prijedor, čije je stanovništvo prije sukoba bilo 90% muslimansko. Za vrijeme II svjetskog rata, majka mu je bila zatočena u zloglasnom zatvoreničkom logoru Jasenovac kojim su upravljale pronjemačke hrvatske snage. Kozarac je strateški smješten u blizini glavne ceste koja prolazi kroz opštinu Prijedor i predstavlja koridor koji povezuje srpska područja u hrvatskoj Krajini na zapadu sa Srbijom i Crnom Gorom na istoku i jugu. Duško Tadić je imao važnu političku ulogu u SDS-u u Kozarcu nakon etničkog čišćenja Muslimana u tom području. Mišljenje i Presuda, paragrafi 127, 142, 180 i 188.

70. Lične prilike Duška Tadića moraju se utvrditi upravo u kontekstu ovakve sredine. To ne znači da će se njegova krivična odgovornost mjeriti u poređenju sa radnjama koje su, kako se tvrdi, počinile druge osobe, poznate ili nepoznate Pretresnom vijeću. Ovdje se ne razmatra krivica ili nevinost tih osoba. Zapravo su

dokazi o mogućim zločinima koje su počinili drugi Pretresnom vijeću prezentirani samo na tangencijalan način kako bi se pokazalo da su krivična djela Duška Tadića počinjena u kontekstu oružanog sukoba. Pretresno vijeće ne može, niti treba, utvrditi preciznu hijerarhiju relativne krivične odgovornosti. No, Pretresno vijeće ne može zanemariti te događaje, odnosno način na koji bi oni mogli imati uticaja na krivična djela Duška Tadića i rasvijetliti njegovu ulogu, a time i njegove lične prilike. Konkretna šteta koju je Duško Tadić nanio žrtvama i njihovim porodicama od najveće je važnosti. Ta se šteta ne može opravdati upiranjem prsta u druge, one koje su odbrana Duška Tadića i on sam pominjali tokom rasprave koja je prethodila izricanju kazne.

71. U svojoj završnoj riječi, Duško Tadić je ponudio listu osoba čija je odgovornost za užasne događaje koji su se desili, prema njegovim tvrdnjama, veća od njegove. Na suđenju je izjavio “ja ne mislim da je iko kriv”. Zapisnik 6137 (utorak, 29. oktobar 1996.) Slično tome, u svom završnom izlaganju na suđenju, njegov tadašnji branilac je citirao pismo Abrahama Lincolna, predsjednika SAD u vrijeme građanskog rata u toj zemlji sredinom devetnaestog vijeka, u kojem piše: “Svaki čovjek osjeti poriv da ubije svog susjeda kako ovaj ne bi prvi njega ubio”. Abraham Linkoln: Govori i pisma (Abraham Lincoln: Speeches and Writings 1859-1865(1989), str. 523) Međutim, ono što dotični branilac nije istakao je činjenica da je Izvršni nalog koji je predsjednik Lincoln izdao kao odgovor na sukob (Upute za upravljanje jedinicama vojske Sjedinjenih država na terenu (Instructions for the Government of Armies of the United States in the Field), poznatije pod imenom Lieber Code) priznat kao jedno od temelja Haškog prava u kom se određuju granice ponašanja u oružanim sukobima. Vidi Frits Kalshoven, Constraints on the Waging of War (Ograničenja u vođenju rata, drugo izdanje, 1991, str. 11, 12 i 13) Navedeni citat iz pisma predsjednika Lincolna se, dakle, ne smije tumačiti kao opravdanje za kriminalno ponašanje čak i kad se ono odvija u vrijeme oružanog sukoba. Međunarodni sud je osnovan kako bi presuđivao o individualnoj krivici ili nevinosti i u provođenju tog zadatka ne priznaje kao opravdanje nužnosti za koje se kaže da su inherentne prirodi oružanog sukoba.

72. Pretresno vijeće stoga ne prihvata da su postupci Duška Tadića bilo što drugo do li kriminalni, te smatra da predstavljaju krivična djela protiv pojedinaca, dapače i protiv cijelog čovječanstva. Ne kazniti postupke Duška Tadića značilo bi usvojiti posve niske kriterije moralnosti i pozvati na anarhiju. No, ipak, virulentna i endemična propaganda koja je razbuktala strasti građana u opštini Prijedor doprinijela je da dođe do zločina u toku sukoba, te je kao takva uzeta u obzir pri utvrđivanju kazne za Duška Tadića. Kao što su dva autora primjetila:

Kada su žrtve dehumanizirane... moralne uzde protiv ubijanja ili nanošenja štete postaju manje efikasne. Grupe ljudi koje su sistematski demonizirane, smještane u niže ili opasne kategorije i nazivane pogrdnim imenima

automatski više nemaju pravo na ljudsko razumijevanje i zaštitu koju pružaju moralni i pravni imperativi. /nezvanični prevod/

H.C. Kelman i V.L. Hamilton, Zločini poslušnosti: za jednu socijalnu psihologiju vlasti i odgovornosti (Crime of obedience: Toward a Social Psychology of Authority and Responsibility, 1989, str. 163)

Duško Tadić je dijelom i sam odgovorio na tu kampanju. U tom je smislu Pretresno vijeće priznalo lične prilike Duška Tadića i razmatralo ih pri utvrđivanju odgovarajuće kazne.

D. Zločini protiv čovječnosti i kršenja zajedničkog člana 3

73. Zabranjeno djelo počinjeno kao dio zločina protiv čovječnosti, to jest sa sviješću da se djelo vrši u sklopu rasprostranjenog i sistematskog napada na civilno stanovništvo je, ukoliko su sve druge okolnosti jednake, teže krivično djelo nego obični ratni zločin. To proizlazi iz uslova da zločini protiv čovječnosti moraju biti počinjeni na rasprostranjenom i sistematskom nivou budući da kvantitet zločina kvalitativno utiče na prirodu krivičnog djela koje se smatra zločinom ne samo protiv samih žrtava već protiv čovječanstva u cjelini. Vidi Mišljenje i Presudu, paragrafe 646-647. Pretresno vijeće ne vidi razloga zašto da se udalji od ovog stajališta. U ovom slučaju, Duško Tadić je bio svjestan da njegovi postupci predstavljaju sastavni dio i da doprinose zločinu protiv čovječnosti koji su počinile snage bosanskih Srba protiv nesrpskog stanovništva opštine Prijedor.

V. KAZNE

74. IZ GORENAVEDENIH RAZLOGA, razmotrivši sav dokazni materijal i sve iznesene argumente, te Statut i Pravilnik, PRETRESNO VIJEĆE izriče Dušku Tadiću sljedeće kazne:

A. Tačke 10 i 11

Za nečovječno postupanje kao zločin protiv čovječnosti, Pretresno vijeće izriče Dušku Tadiću kaznu od deset godina zatvora;

Za okrutno postupanje kao kršenje ratnog prava i običaja ratovanja, Pretresno vijeće izriče Dušku Tadiću kaznu od devet godina zatvora;

B. Tačke 13 i 14

Za nečovječno postupanje kao zločin protiv čovječnosti, Pretresno vijeće izriče Dušku Tadiću kaznu od sedam godina zatvora;

Za okrutno postupanje kao kršenje ratnog prava i običaja ratovanja, Pretresno vijeće izriče Dušku Tadiću kaznu od šest godina zatvora;

C. Tačke 16 i 17

Za nečovječno postupanje kao zločin protiv čovječnosti, Pretresno vijeće izriče Dušku Tadiću kaznu od sedam godina zatvora;

Za okrutno postupanje kao kršenje ratnog prava i običaja ratovanja, Pretresno vijeće izriče Dušku Tadiću kaznu od šest godina zatvora;

D. Tačke 22 i 23

Za nečovječno postupanje kao zločin protiv čovječnosti, Pretresno vijeće izriče Dušku Tadiću kaznu od sedam godina zatvora;

Za okrutno postupanje kao kršenje ratnog prava i običaja ratovanja, Pretresno vijeće izriče Dušku Tadiću kaznu od šest godina zatvora;

E. Tačke 33 i 34

Za nečovječno postupanje kao zločin protiv čovječnosti, Pretresno vijeće izriče Dušku Tadiću kaznu od deset godina zatvora;

Za okrutno postupanje kao kršenje ratnog prava i običaja ratovanja, Pretresno vijeće izriče Dušku Tadiću kaznu od devet godina zatvora;

F. Tačka 1

Za razna djela progona kao zločina protiv čovječnosti, uključujući ubistvo Osmana Bešića i Edina Bešića, Pretresno vijeće izriče Dušku Tadiću kaznu od dvadeset godina zatvora.

G. Uporednost kazni

75. Svaka od kazni služiće se uporedno inter se.

H. Preporuka za minimum služenja kazne

76. Pretresno vijeće preporučuje da se, sem u slučaju izuzetnih okolnosti, kazna izrečena Dušku Tadiću ne može preinačiti ili na drugi način smanjiti na kaznu zatvora manju od deset godina od dana izricanja ove Presude o kazni ili konačnog rješenja po svakoj žalbi, zavisno od toga koji postupak bude zadnji.

I. Uračunavanje vremena provedenog u pritvoru

76. U skladu sa pravilom 101(E), Duško Tadić ima pravo na uračunavanje vremena provedenog "u pritvoru u očekivanju predaje Međunarodnom sudu ili okončanja sudskog ili žalbenog postupka." Iako je uhapšen 12. februara 1994, pritvor tokom kojeg je čekao na predaju Međunarodnom sudu počeo je tek 8. novembra 1994. kada je Pretresno vijeće I uputilo zvanični zahtjev vladi Savezne Republike Njemačke da ustupi nadležnost za predmet Međunarodnom sudu (Tužilac protiv Duška Tadića, Odluka Pretresnog vijeća po Molbi tužioca za upućivanje zvaničnog zahtjeva za ustupanje predmeta, predmet br. IT-94-1-D, Pretresno vijeće I, 8. novembar 1994.) Stoga Duško Tadić, osim u odnosu na preporuku za minimum služenja kazne koju je Pretresno vijeće istaklo u paragrafu 76 ove Presude o kazni, ima pravo da mu se uračuna vrijeme od dvije godine, osam mjeseci i šest dana koje je već odslužio u kaznu koju izriče Pretresno vijeće računajući od dana izricanja ove Presude o kazni, zajedno sa dodatnim vremenom koje bude odslužio u očekivanju rješenja o žalbi.

J. Izvršenje kazne

77. Pretresno vijeće nalaže Sekretaru Suda da stranama u postupku i Pretresnom vijeću dostavi listu zemalja članica Ujedinjenih nacija ili drugih zemalja koje su, u skladu sa članom 27 Statuta, obavijestile Savjet bezbjednosti o svojoj spremnosti da

prihvate osuđene osobe. Pretresno vijeće odlučuje da će razmotriti listu koju dostavi Sekretar Suda i pismene podneske strana u vezi sa državom u kojoj će Duško Tadić služiti kaznu. Pretresno vijeće će zatim naložiti Sekretaru Suda da u konsultaciji sa predsjednikom Međunarodnog suda i predsjedavajućim sudijom ovog Pretresnog vijeća organizuje transfer zatvorenika u odabranu državu, s tim da će se izvršenje naloga odgoditi dok Žalbeno vijeće ne razmotri i ne presudi o žalbama strana. Do tada, u skladu sa pravilom 102, Duško Tadić ostaje u pritvoru Međunarodnog suda.

Sastavljeno na engleskom i francuskom, od kojim se engleski tekst smatra mjerodavnim.

/potpis na originalu/

Gabrielle Kirk McDonald
Predsjedavajući sudija

/potpis na originalu/

Ninian Stephen

Dana 14. jula 1997.
U Hagu, Holandija

/potpis na originalu/

Lal Chand Vohrah

[pečat Međunarodnog suda]